

Avskaffa artikel 301!

Mänskliga rättigheter i Turkiet

Var står Turkiet idag när det gäller mänskliga rättigheter? Tortyr och misshandel utövad av polis och säkerhetspersonal är enligt Amnesty International fortfarande vanlig, fast inte längre systematisk. Polisen tar ofta till oproportionerligt våld vid demonstrationer. Människorättsförsvare - alla som fredligt verkar för att främja och skydda mänskliga rättigheter - trakasseras ofta rättsligt genom att utsättas för en stor mängd åtal för bagateller. De frikänns för det mesta i dessa fall, men hindras genom dem i sitt arbete eftersom de måste vara närvarande vid alla rättegångstillfällen.

Poliser och säkerhetspersonal som gjort sig skyldiga till tortyr går fortfarande ofta straffria. Rättegångar mot poliser eller säkerhetspersonal som anklagas för tortyr förekommer, fast domstolarna är ovilliga att ta upp dessa fall. Det råder sedan gammalt en vänskapskultur mellan rättsväsende, polis och militär. Sådana rättegångar drar ofta ut på tiden så länge att den s.k. begränsningsstatuten (en sorts preskription) inträder. Fallet läggs ner och den anklagade går fri. Om rättegången slutförs och den åtalade polisen/militären döms så blir det ofta en mild dom som inte står i proportion till den allvarliga anklagelsen. Den dömda frigges dessutom ofta långt innan strafftiden gått ut med hänvisning till t.ex. "gott uppträdande". Amnesty kräver att rättegångar där anklagelsen är tortyr inte ska lyda under begränsningsstatuten.

Yttrandefriheten är begränsad. Dödsstraffet är dock avskaffat sedan 2002. Människorättsorganisationer som Amnesty och Human Rights Watch anser sammantaget att de mänskliga rättigheterna skyddas bättre i Turkiet nu än förut. Ändå återstår mycket att göra för att landet ska komma i nivå med internationella normer när det gäller mänskliga rättigheter.

Artikel 301 - ett hot mot yttrandefriheten

Yttrandefriheten, som t.ex. innebär att fredliga uttryck för avvikande åsikt är legitima, fastställs i instrument som *Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter*, artikel 19, och i *Europeiska konventionen för skydd av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter*, artikel 10. Båda har tillträtts av Turkiet.

Artikel 301 i Turkiets nya strafflag från 1 juni 2005 förbjuder offentlig kränkning av turkiskheten, republiken, statens institutioner, parlamentet, militären och säkerhetsstyrkorna. Kritik av dem är dock tillåten. Det säger sig självt att vad som är kränkning respektive kritik beror på vem som bedömer, det har även landets justitieminister Cicek medgivit.

Amnesty uppmanar nu Turkiet att avskaffa artikel 301, eftersom den är så oklar; vad är kränkning, vad är kritik, alltså vad är lagligt/olagligt? Internationella konventioner om yttrandefrihet medger att restriktioner av yttrandefriheten kan vara motiverade. Men de måste då formuleras så att de inte blir oklara, vaga och oprecisa, vilket gör dem öppna för godtycke. Medborgaren får inte sväva i tvivelsmål om vad lagen säger.

Åtalet mot Orhan Pamuk riktade nyligen världens blickar mot yttrandefriheten i Turkiet. Pamuk hade den 5 februari 2005 i den schweiziska dagstidningen *Tages Anzeiger* sagt: "30000 kurder och en miljon armenier mördades. Nästan ingen vågar nämna det, därför gör jag det. Det är därför jag är hatad." Han stod åtalad enligt artikel 301 men frikändes i februari - på rent formella grunder, eftersom artikel 301 inte var antagen när han yttrade sig i tidningen, inte för att åtalspunkterna mot honom förkastades.

Den 10 april återupptas rättegången i Ankara mot Ibrahim Kaboglu, professor i internationell rätt vid Marmarauniversitetet, och Baskin Oran, professor i internationella relationer vid universitetet i Ankara. De åtalas för att i en rapport ha talat om "folk från Turkiet" istället för som brukligt kalla alla medborgare i Turkiet "turkar".

Den 11 april återupptas rättegången mot Murat Belge, Ismet Berkan, Hasan Cemal, Erol Katircioglu och Haluk Sahin, välkända skribenter i några av Turkiets största dagstidningar. De är åtalade enligt artikel 301 på grund av artiklar i samband med myndigheternas beslut att bannlysa en konferens om armeniernas situation i det osmanska riket. (Konferensen blev ändå till slut av.)

Den 13 april börjar rättegången mot Halil Altindere som var organisatör av den nionde Istanbulbiennalen för konst. Åtalet mot honom, också det enligt artikel 301, gäller en fotoutställning under biennalen som anses ha varit kränkande för militären.

Ridvan Kizgin, lokal ordförande i Bingöl i den stora turkiska människorättsorganisationen IHD, anklagas för att ha kränkt staten när han i brevhuvudet i en skrivelse till de turkiska myndigheterna använde det kurdiska stadsnamnet Cewlik i stället för Bingöl.

Dessa fall är mycket mindre kända än Pamuks, och det finns ett stort antal andra fall med liknande anklagelser som grundas på artikel 301.

Artikel 301 strider mot internationella normer för mänskliga rättigheter. Ett avskaffande av artikel 301 kommer att föra Turkiets lagstiftning närmare internationella normer.